

PROGNÓZY VÝVOJA NA TRHU PRÁCE V SR II

Zabezpečenie relevantných údajov,
výpočtov a vyhodnotenie výsledkov
výberových kvalitatívnych a kvantitatívnych
prieskumov u študentov stredných
a vysokých škôl v roku 2018

ITMS 2014+312031N138

Január 2019

Obsah

Predhovor riešiteľského tímu	4
Manažérske zhrnutie	31
1 Vyhodnotenie výberovej vzorky žiakov stredných a študentov vysokých škôl v Slovenskej republike	37
2 Vyhodnotenie preferencií žiakov stredných škôl a študentov vysokých škôl (dôležitosť parciálnych faktorov uplatnenia)	44
2.1 Vyhodnotenie preferencií žiakov stredných škôl	44
2.1.1 Vyhodnotenie preferencií žiakov stredných škôl v Slovenskej republike ..	44
2.1.2 Vyhodnotenie preferencií žiakov stredných škôl v Bratislavskom kraji	67
2.1.3 Vyhodnotenie preferencií žiakov stredných škôl v Trnavskom kraji.....	70
2.1.4 Vyhodnotenie preferencií žiakov stredných škôl v Trenčianskom kraji	73
2.1.5 Vyhodnotenie preferencií žiakov stredných škôl v Nitrianskom kraji.....	76
2.1.6 Vyhodnotenie preferencií žiakov stredných škôl v Žilinskom kraji	79
2.1.7 Vyhodnotenie preferencií žiakov stredných škôl v Banskobystrickom kraji.....	82
2.1.8 Vyhodnotenie preferencií žiakov stredných škôl v Prešovskom kraji	85
2.1.9 Vyhodnotenie preferencií žiakov stredných škôl v Košickom kraji	88
2.2 Vyhodnotenie preferencií študentov vysokých škôl	92
2.2.1 Vyhodnotenie preferencií študentov vysokých škôl v Slovenskej republike.....	92
2.2.2 Vyhodnotenie preferencií študentov vysokých škôl v Bratislavskom kraji	115
2.2.3 Vyhodnotenie preferencií študentov vysokých škôl v Trnavskom kraji ...	118
2.2.4 Vyhodnotenie preferencií študentov vysokých škôl v Nitrianskom kraji .	121
2.2.5 Vyhodnotenie preferencií študentov vysokých škôl v Žilinskom kraji	124

2.2.6	Vyhodnotenie preferencií študentov vysokých škôl v Banskobystrickom kraji.....	127
2.2.7	Vyhodnotenie preferencií študentov vysokých škôl v Prešovskom kraji ..	130
2.2.8	Vyhodnotenie preferencií študentov vysokých škôl v Košickom kraji	133
3	Vyhodnotenie očakávaní žiakov stredných škôl a študentov vysokých škôl	137
3.1	Vyhodnotenie očakávaní žiakov stredných škôl.....	137
3.1.1	Vyhodnotenie očakávaní žiakov stredných škôl v Slovenskej republike ..	137
3.1.2	Vyhodnotenie očakávaní žiakov stredných škôl v Bratislavskom kraji	169
3.1.3	Vyhodnotenie očakávaní žiakov stredných škôl v Trnavskom kraji	173
3.1.4	Vyhodnotenie očakávaní žiakov stredných škôl v Trenčianskom kraji	177
3.1.5	Vyhodnotenie očakávaní žiakov stredných škôl v Nitrianskom kraji	181
3.1.6	Vyhodnotenie očakávaní žiakov stredných škôl v Žilinskom kraji	185
3.1.7	Vyhodnotenie očakávaní žiakov stredných škôl v Banskobystrickom kraji.....	189
3.1.8	Vyhodnotenie očakávaní žiakov stredných škôl v Prešovskom kraji	193
3.1.9	Vyhodnotenie očakávaní žiakov stredných škôl v Košickom kraji	197
3.1.10	Vyhodnotenie dotazníka najviac zastúpených stredoškolských odborov vzdelania.....	201
3.2	Vyhodnotenie očakávaní študentov vysokých škôl	264
3.2.1	Vyhodnotenie očakávaní študentov vysokých škôl v Slovenskej republike.....	264
3.2.2	Vyhodnotenie očakávaní študentov vysokých škôl v Bratislavskom kraji	296
3.2.3	Vyhodnotenie očakávaní študentov vysokých škôl v Trnavskom kraji	300
3.2.4	Vyhodnotenie očakávaní študentov vysokých škôl v Nitrianskom kraji ..	304
3.2.5	Vyhodnotenie očakávaní študentov vysokých škôl v Žilinskom kraji	308
3.2.6	Vyhodnotenie očakávaní študentov vysokých škôl v Banskobystrickom kraji.....	312

3.2.7	Vyhodnotenie očakávaní študentov vysokých škôl v Prešovskom kraji...	316
3.2.8	Vyhodnotenie očakávaní študentov vysokých škôl v Košickom kraji.....	320
3.2.9	Vyhodnotenie dotazníka najviac zastúpených vysokoškolských odborov vzdelania.....	324
4	Medzikrajské porovnanie zistených skutočností	380
4.1	Medzikrajské porovnanie zistených skutočností u žiakov stredných škôl....	380
4.2	Medzikrajské porovnanie zistených skutočností u študentov vysokých škôl.....	386
	Zoznam použitej literatúry	392

Predhovor riešiteľského tímu

Dôležitou súčasťou národného projektu „**Prognózy vývoja na trhu práce v Slovenskej republike II**“ je aktivita zameraná na zber údajov o názoroch a postojoch u študentov na stredných a vysokých školách.

Jej význam možno nie je zrejmý na prvý pohľad, keďže počet a štruktúra žiakov a študentov je viac menej istá a počas vzdelávacieho procesu nedochádza k významným zmenám.

Avšak na znižovanie disparít na trhu práce v strednodobom a najmä dlhodobom horizonte patrí táto aktivita ku kľúčovým častiam projektu, a to na úrovni stanovovania samotných prognóz potrieb trhu práce.

Jej význam je najmä pri **mapovaní postojov žiakov a študentov v oblasti faktorov ovplyvňujúcich ich výber** konkrétneho študijného a učebného odboru a zvolenej konkrétnej strednej alebo vysokej školy. Ďalšou monitorovanou oblasťou je postoj žiakov a študentov v prípade možnosti opätovného prehodnotenia výberu odboru a školy. Kľúčová oblasť prieskumu sú **plány mladých ľudí, ktoré majú po ukončení vzdelávania**. Sú rozhodujúcim a limitujúcim faktorom pre modelovanie kvantity budúcej pracovnej sily (ponuky práce) vstupujúcej na regionálny alebo celoslovenský trh práce.

Vyššie uvedené skutočnosti silne poukazujú na mieru informovanosti mladých ľudí ako aj relevantnosti týchto informácií.

Výsledky z takéhoto prieskumu ponúkajú poznanie situácie žiakov a študentov pri ich voľbe a rozhodovaní sa, t.j. **mieru informovanosti a relevantnosť týchto dostupných informácií**. Len na základe tohto poznania sa môžu prijať také opatrenia, ktorými môžeme ovplyvňovať ich poznanie a zvyšovať informovanosť tak, aby po ukončení vzdelávacieho procesu (odhliadnuc od celoživotného vzdelávania) mali absolventi čo najvýhodnejšiu pozíciu na uplatnenie sa vo svojom vysnívanom odbore a zamestnaní.

Inak povedané, záujmom našej spoločnosti by malo byť dosiahnutie takého stavu, aby sa mladí ľudia vzdelávali v oblastiach, ktoré sú im blízke, na ktoré majú predpoklady a zároveň majú aj **perspektívu do budúcnosti**.

Výsledky tejto aktivity umožňujú decíznej sfére identifikovať a správne nastaviť nástroje vhodné na zmierňovanie nerovnováhy na trhu práce zo strany ponuky práce, t.j. konkrétne prispôsobovanie štruktúry vychádzajúcich absolventov čo najviac potrebám na trhu práce v strednodobom horizonte a stanoviť ich predpokladanú efektivitu na cieľové skupiny.

Kvalitné počiatočné vzdelanie je dôležité pre prvý krok správnym smerom na trhu práce, ale za ním nasledujú aj ďalšie (následné vzdelávanie), aby po celý produktívny a aktívny život mal jednotlivec zaručený určitý status, komfort, životnú úroveň, naplnenie a zmysel života. Vzdelávanie sa stalo kľúčovou výhodou a odrazovým mostíkom pre život v spoločnosti a zaradenie sa do nej.

Vzdelávanie často nepatrí medzi priority v podnikateľskej sfére, je často chápané nie ako investícia do ľudských zdrojov, ale ako nevyhnutná časť nákladov. Avšak práve kvalifikovaná pracovná sila je a bude tvoriť rozdiel a bude veľkou konkurenčnou výhodou v podnikateľskom prostredí.

Pre trvalo udržateľnú konkurenčnú schopnosť podnikania sú základom ľudské zdroje, ktoré sú konkurenčne schopné voči ostatným konkurentom na trhu, a to nie len v súčasnosti, ale aj v budúcnosti. To súvisí so schopnosťou ľudských zdrojov pružne sa prispôsobovať potrebám pre **konkurenčné podnikanie v čase**. K tomu musí byť vytvorený ucelený, komplexný systém efektívneho rastu znalostí, s motivačným systémom pre celoživotný rast vedomostí a zručností pretavených do konkurenčných znalostí v celom cykle podnikania.

Žijeme v globalizovanom svete, kde hlavným faktorom je ekonomika a maximalizácia zisku. Pre vzdelávanie sa stávajú výzvou prichádzajúce zmeny súvisiace s vedecko-technickým pokrokom a práve vzdelávanie je možným východiskom na ich zvládnutie.

Avšak je nevyhnutné naplniť určité predpoklady, nevyhnutné k tomu, aby vzdelávanie splnilo očakávania a výzvy. Predpoklady začínajú od kvalitného vzdelávacieho systému, kvalifikovaných a motivovaných **učiteľov, študijných a východných poradcov** a končiac vlastnou uvedomelosťou a celoživotným vzdelávaním obyvateľstva.

Význam celoživotného vzdelávania na zvládanie výziev budúcnosti akcentuje taktiež aktuálna „**Správa o stave implementácie výskumu Vzdelanie a Zručnosti Online (tzv. PIAAC Online)**“, ktorú vláda SR prerokovala na svojom 134. zasadnutí dňa 9. januára 2019 pod číslom materiálu UV-43902/2018.

Predmetný materiál identifikuje a hodnotí úrovne kompetencií obyvateľstva pre 21. storočie za účelom pravidelného sledovania zmien a vývoja zručností a lepšieho **zacielenia vzdelávacích programov** ďalšieho vzdelávania, čo je spojené taktiež s návrhom opatrení na šírenie získaných poznatkov o zručnostiach.

Výskum realizovaný v podmienkach SR potvrdzuje, že dosahovanie vyšších úrovní zručností je spojené s vyššou účasťou v procesoch vzdelávania a prípravy pre trh práce, avšak viac vzdelania automaticky neznamená vyššiu úroveň zručností.

Podľa zistených meraní a medzinárodných komparácií dosahuje obyvateľstvo SR v porovnaní v rámci krajín OECD priemernú úroveň čitateľskej gramotnosti, nadpriemernú úroveň matematickej gramotnosti a podpriemernú úroveň schopností riešiť problémy v technicky vyspelom prostredí.

Významnou výzvou však je skutočnosť, že zručnosti starších sú na porovnateľnej úrovni zručností generácie mladých ľudí, t.j. že miera medzigeneračnej akcelerácie čitateľskej a matematickej gramotnosti je relatívne nízka.

Matematická gramotnosť 35 až 44 ročných obyvateľov SR je vyššia ako matematická gramotnosť 25 až 34 ročných a tá je vyššia ako u 16 až 24 ročných. Keďže matematická gramotnosť starších je vyššia ako matematická gramotnosť mladších, z medzigeneračného porovnania je evidentný úpadok matematickej gramotnosti obyvateľstva SR.

Prieskumy potvrdzujú, že rozhodujúci vplyv na **zamestnateľnosť a príjmy z pracovnej činnosti** má to, čo účastník trhu práce vie a ako je schopný využívať svoje vedomosti, zručnosti a spôsobilosti v praxi. Vo všeobecnosti taktiež platí, že obyvatelia s nižšou úrovňou čitateľskej gramotnosti majú s oveľa väčšou pravdepodobnosťou nevyhovujúci zdravotný stav a nižší vplyv na dianie vo svojom okolí.

Mladí ľudia, ktorí po ukončení vzdelávania prechádzajú do stavu nezamestnanosti, majú iba obmedzenú možnosť úspešne rozvíjať svoje zručnosti, nadobúdať praktické pracovné skúsenosti a nemajú životne dôležité **príjmy zo zamestnaní**. Život bez zamestnania vedie vo väzbe na stratu príjmu k zvýšenej chorobnosti, v mnohých prípadoch k bezvýchodiskovosti a v extrémne ťažkých životných situáciách až k smrti, čo prezentuje mnoho výskumných štúdií od renomovaných svetových inštitúcií. Nárast ochorení psychosomatického a onkologického charakteru u nezamestnaných osôb, vyžadujúcich dlhodobú liečbu, je spojený so zvyšovaním zdravotníckych výdavkov zo strany štátu. Živorenie bez pracovného uplatnenia, ktoré formuje mladého človeka v zodpovednostnej oblasti, ako aj pri usporiadaní hierarchie individuálnych a spoločenských hodnôt, vedie často k uspokojovaniu individuálnych potrieb nezákonnými cestami. Nárast kriminálnych aktivít, na ktorých sa podieľajú mladí nezamestnaní, vyvoláva zvyšovanie výdavkov štátnej správy i samospráv na ich potlačovanie, nápravné a preventívne opatrenia.

Úspešnosť jednotlivca na trhu práce sa zvyšuje rozvíjaním kompetencií v počiatočnom aj následnom vzdelávaní, ideálne na kvalitných základoch z procesov formálneho vzdelávania na základných, resp. stredných školách. Profesionálny záujem jednotlivcov formovaný v detstve a mladosti zásadne ovplyvňuje výber vzdelávania a povolania pre rôzne typy pracovných aktivít a prostredí, ale aj celkový vývoj človeka pri zvyšovaní si vzdelania, profesionálnom a celoživotnom kariérnom raste z dlhodobého hľadiska.

Profesijné zámery žiakov a študentov určujú preferencie k zamýšľanej práci v budúcnosti, úroveň záujmu o nové pracovné príležitosti a kariérové, resp. kvalifikačné napredovanie.

Zabezpečenie relevantných údajov, výpočtov a vyhodnotenie výsledkov výberových kvalitatívnych a kvantitatívnych **prieskumov u študentov stredných a vysokých škôl** je v podmienkach SR realizované v rámci Národného projektu Prognózy vývoja na trhu práce v SR II v gescii **Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky** (ďalej tiež len „MPSVR SR“) podľa **Zákona č. 453/2003 Z. z. o orgánoch štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, **Zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a **Zákona č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Aktivity v gescii rezortu práce, sociálnych vecí a rodiny sú v plnom súlade taktiež s aktuálnym **Uznesením Rady EÚ a zástupcov vlád členských štátov**, ktorí sa zišli na zasadnutí Rady, o rámci pre európsku spoluprácu v oblasti mládeže: **stratégia EÚ pre mládež na roky 2019 – 2027 zo dňa 18. decembra 2018** (2018/C 456/01). Medzi kľúčové ciele stratégie patrí umožniť mladým ľuďom, aby boli strojcami svojho vlastného života, podporovať ich osobný rozvoj a rast k autonómii, budovať ich odolnosť a vybaviť ich životnými zručnosťami tak, aby dokázali čeliť meniacemu sa svetu. S tým je úzko späté systematické zlepšovanie politických rozhodnutí s vplyvom na mladých ľudí v oblasti zamestnania, vzdelávania, zdravia a sociálneho začlenenia.

Realizácia stratégie pre mládež si vyžaduje neustály, systematický výskum, rozvoj poznatkov a **priblíženie sa mladým ľuďom** aj mládežníckym organizáciám. Osobitne dôležité je zisťovať sociálnoekonomické údaje o mládeži preto, aby sa lepšie pochopili potreby rôznych skupín mladých ľudí, najmä tých, ktorí majú menej príležitostí na vzdelávanie a zvyšovanie zamestnateľnosti. Práca s mládežou založená na hodnoverných dôkazoch by sa mala rozvíjať taktiež s podporou výskumných sietí a v súčinnosti s medzinárodnými organizáciami, ako je **Rada Európy, OECD** a iné subjekty, vrátane mládežníckych organizácií.

V poslednom rade európske dokumenty upozorňujú taktiež na potrebu sektorovo orientovaného prognózovania a formovania aliancií sektorových zručností, ktoré pomáhajú riešiť nesúlad v zručnostiach **identifikovaním špecifických potrieb trhu práce** a dopytu po nových zručnostiach v konkrétnych sektoroch hospodárstva, vrátane agropotravinárskeho sektora, ktorý je nezastupiteľný pre rozvoj vidieka, regionálnu zamestnanosť a udržateľné využívanie prírodných zdrojov.

Realizácia cieľov stratégie pre mládež prispeje taktiež k napĺňaniu cieľa 4.4 **Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj**, aby sa do roku 2030 výrazne zvýšil podiel mládeže a dospeljej populácie, ktorá

disponuje relevantnými zručnosťami, vrátane **odborných a technických zručností**, potrebnými pre úspešný pracovný život, resp. úspešné podnikanie.

Zabezpečiť inkluzívne, spravodlivé a kvalitné vzdelávanie a podporovať vzdelávacie príležitosti pre všetkých obyvateľov v súlade s Agendou 2030, ktorú schválilo medzinárodné spoločenstvo na pôde **Organizácie spojených národov** v septembri 2015 ako doposiaľ najkomplexnejší súbor priorít na dosiahnutie udržateľného rozvoja, si vyžaduje realizáciu aktuálnych opatrení na zatraktívnenie povolania učiteľa pre mladých ľudí, s následným cieľom zvýšenia vzdelávacích výstupov absolventov, výraznejšie zapájanie **zamestnávateľov** do systému vzdelávania, najmä stredoškolského odborného vzdelávania, a to s efektívnou podporou hodnoverných výsledkov analýz a prognóz vývoja na trhu práce, vrátane výsledkov výberových kvalitatívnych a kvantitatívnych **prieskumov u žiakov a študentov** stredných a vysokých škôl.

Manažérske zhrnutie

V terénnom prieskume u žiakov stredných škôl a študentov vysokých škôl školského roku 2018/2019 boli získané informácie od viac ako 18 500 respondentov. Výsledky terénneho prieskumu sú reprezentatívne podľa odborov vzdelávania v jednotlivých regiónoch.

Terénny prieskum u žiakov stredných škôl a študentov vysokých škôl prebiehal na prelome rokov 2018 a 2019 prostredníctvom kombinácie osobných rozhovorov na jednotlivých školách a elektronického zberu údajov. Výberová vzorka bola koncipovaná tak, aby pokrývala všetky najdôležitejšie odbory vzdelávania, všetky stredoškolské a vysokoškolské stupne vzdelania a jednotlivé ročníky v jednotlivých regiónoch. Informácie v terénnom prieskume poskytlo 18 500 žiakov a študentov, z ktorých bolo 50,5 % vysokoškolských študentov a 49,5 % stredoškolských žiakov. **Pri terénnych prieskumoch u žiakov a študentov boli dosiahnuté všetky kvalitatívne a kvantitatívne požiadavky a získané dáta sú reprezentatívne vo všetkých požadovaných oblastiach. Terénny prieskum prebiehla v spolupráci s jednotlivými vyššími územnými celkami.**

Získané informácie od žiakov a študentov sú rozdelené do troch základných kategórií: rozhodnutia, preferencie a plány. Informácie z prvých dvoch kategórií budú významnými vstupnými údajmi do komplexného vyhodnotenia uplatniteľnosti absolventov, informácie o plánoch študentov budú dôležitým vstupom do prognostických modelov vývoja na trhu práce.

Rovnako, ako pri všetkých terénnych prieskumoch realizovaných v rámci Národného projektu Prognózy vývoja na trhu práce v SR II, údaje nie sú získavané na účely samostatného izolovaného vyhodnotenia výsledkov prieskumov, ale sú integrálnou súčasťou systémov prognóz vývoja na trhu práce v SR a uplatnenia absolventov stredných a vysokých škôl. Pokiaľ použijeme analógiu s produkčnou terminológiou, tak sa jedná o medziprodukt, ktorý bude integrálnou súčasťou finálneho produktu pre konečného spotrebiteľa. Finálnym produktom sú prognózy vývoja na trhu práce v jednotlivých zamestnaniach, odboroch vzdelania, regiónoch a odvetviach SR, disparity na trhu práce v budúcnosti v zhlukoch zamestnaní a odborov vzdelania, ďalej komplexné hodnotenie uplatniteľnosti absolventov a odporúčania pre decíznu sféru. Kľúčovými používateľmi týchto výsledkov bude decízna sféra, odborná, ale aj laická verejnosť.

Otázky v prieskume z kategórie „rozhodnutia“ skúmajú efektívnosť a správnosť rozhodnutí žiakov a študentov o voľbe vzdelávacej cesty, ako aj hlavné faktory zohrávajúce rolu pri týchto rozhodnutiach.

Tieto informácie umožnia lepšiu cielenosť finálneho produktu, komplexného hodnotenia uplatniteľnosti absolventov a prognóz vývoja na trhu práce a tým aj zabezpečenie efektívnejšieho rozhodovania pri voľbe vzdelávacej cesty.

Otázky týkajúce sa „preferencií“ žiakov a študentov, budú vstupovať do váhových schém pri realizácii komplexného hodnotenia uplatniteľnosti absolventov a identifikujú hlavné motívy študentov pred voľbou vzdelávacej a kariérnej cesty. Vzhľadom na to, že každá osoba má subjektívne preferencie, váhy jednotlivých ukazovateľov uplatnenia absolventov vstupujúcich do komplexného hodnotenia je nevyhnutné odhadovať na základe reálnych preferencií študentov, čo umožní optimalizáciu výsledných informácií pre tieto skupiny osôb.

„Plány“ žiakov a študentov do budúca sú na druhej strane dôležité na účely relevantného odhadu budúceho vývoja disparít na trhu práce. Disparity na trhu práce totiž vznikajú ako interakcia medzi dopytom a ponukou na trhu práce a tieto dve kategórie je nevyhnutné prepojiť k určeniu budúceho nedostatku a prebytku pracovných síl v jednotlivých oblastiach. Na základe týchto informácií je možné relevantnejšie odhadnúť počty a štruktúru osôb hľadajúcich si v budúcnosti prácu v odbore vzdelania, pokračujúcich v štúdiu v SR a v zahraničí, či mobilitu pracovných síl v budúcnosti.

Hlavnými determinantmi pri voľbe vzdelávacej cesty sú „Možnosť dobrého uplatnenia a zárobku“ a „Záujem o študovanú oblasť“. Pri voľbe stredoškolského štúdia sú súčasne významnými determinantmi aj „Blízkosť školy“, „Rodičia“, „Náročnosť štúdia“ a „Priatelia“. Tieto faktory sú pri voľbe vysokoškolského štúdia v úzadí.

Znalosť determinantov, zohrávajúcich rolu pri voľbe štúdia na stredných a vysokých školách, je kľúčová pri akejkolvek snahe o úpravu štruktúry vzdelávacieho systému. Štát síce má možnosti, ako ovplyvňovať tieto štruktúry, avšak v demokratickom systéme je a bude konečné rozhodnutie o voľbe vzdelávacieho programu na jednotlivých osobách. **Snaha o ovplyvňovanie faktorov pôsobiacich na voľbu vzdelávacej a kariérnej cesty je preto efektívnejšia, ako snaha o direktívne plánovanie pri snahe o zosúladenie štruktúr ponuky na trhu práce so štruktúrou dopytu na trhu práce.**

Pri stredoškólakoch aj pri vysokoškólakoch zohráva kľúčovú úlohu pri voľbe vzdelávacej cesty **možnosť dobrého uplatnenia a zárobku a záujem o študovanú oblasť**. To dáva jasný signál zamestnávateľom, ako môžu získať vhodné pracovné sily. Zvyšovanie všeobecného povedomia o zaujímavosti ponúkanej práce a pracovné podmienky (predovšetkým mzdové) na dopytovaných pozíciách vedú k rastu záujmu o štúdium v korešpondujúcej oblasti. Samozrejme, nie každý zamestnávateľ je schopný ponúknuť konkurencieschopnú mzdu uchádzačom, predovšetkým ak pôsobí

v oblasti s nižšou pridanou hodnotou. V takomto prípade je zo strategického pohľadu nevyhnutné snažiť sa vyzdvihnúť zaujímavosť danej vzdelávacej a kariérnej cesty. Na druhej strane, existujú pracovné miesta, ktorých oblasť nie je vo všeobecnosti zaujímavá na štúdium a túto skutočnosť nie je možné zmeniť. V takomto prípade je jedinou cestou pre zamestnávateľov zlepšovanie pracovných podmienok. **Zamestnávatelia, ktorí nedokážu ovplyvniť ani jeden z týchto kľúčových faktorov, budú musieť pracovať len so „zostatkovými“ pracovnými silami, ktoré si nenájdu vhodné uplatnenie.**

Záujem o študovanú oblasť je pritom najvýznamnejším faktorom pri voľbe vysokoškolského štúdia, až za ním nasleduje možnosť dobrého uplatnenia a zárobku. Pri stredoškolských žiakoch je to naopak a v prvom rade si štúdium vyberajú podľa uplatnenia, až následne podľa záujmu o študovanú oblasť.

Tieto skutočnosti ešte vo väčšej miere vyzdvihujú dôležitosť dostupnosti relevantných informácií o uplatnení absolventov stredných a vysokých škôl. Keďže sa jedná o kľúčový faktor pri voľbe vzdelávacej a kariérnej cesty, informácie o uplatnení absolventov majú priamy vplyv na racionálne rozhodovanie jednotlivých osôb pri voľbe vzdelávacej cesty a od ich existencie závisia budúce štruktúry ponuky na trhu práce a tým aj budúce disparity na trhu práce.

V súčasnosti často prevláda názor, že v prvom rade je nevyhnutné presvedčiť zákonných zástupcov jednotlivých osôb o vhodnosti danej vzdelávacej cesty, čo však nie je pravda. Dôležitosť rodičov pri voľbe vzdelávacej cesty klesá a analyticky je ju možné kvantifikovať na úrovni približne 63 % z dôležitosti záujmu o študovanú oblasť a možnosti dobrého uplatnenia pri stredoškólákoch a dokonca len 37 % pri vysokoškólákoch. To znamená, že pri voľbe vzdelávacieho programu na vysokej škole je vplyv rodičov len tretinou dôležitosti záujmu o štúdium a možnosti dobrého uplatnenia. Dokonca v oboch prípadoch, aj pri vysokoškólákoch aj pri stredoškólákoch, je ešte dôležitejším faktorom pri voľbe oblasti štúdia „Blízkosť školy“ ako „Rodičia“.

Len 28 % stredoškolských žiakov a 23 % vysokoškolských študentov malo dostatok informácií o uplatniteľnosti absolventov pred voľbou vzdelávacej cesty.

Keďže informácie o uplatniteľnosti absolventov sú kľúčové pri voľbe kariérnej a vzdelávacej cesty, je dôležité, aby tieto informácie boli relevantné, jednoducho pochopiteľné a dostupné pre laickú verejnosť. Na otázku, či študenti mali dostatok informácií o uplatnení absolventov pred voľbou vzdelávacej cesty, odpovedala „určite áno“ len približne štvrtina žiakov stredných a

študentov vysokých škôl. Práve od tohto rozhodnutia je pritom závislá budúca štruktúra ponuky na trhu práce a preto musí byť racionálna. V inom prípade sa disparity na trhu práce budú aj v budúcnosti prehĺbovať. Aktivity realizované v oblasti uplatniteľnosti absolventov v rámci Národného projektu Prognózy vývoja na trhu práce v SR sú preto nevyhnutné a kľúčové na správne fungovanie trhu práce a zamedzenie vzniku disparít na trhu práce v budúcnosti.

Až 66 % žiakov stredných škôl a 88 % študentov vysokých škôl by si zvolilo svoju vzdelávaciu cestu znova.

Pred voľbou vzdelávacej cesty majú budúci žiaci a študenti len skreslenú predstavu o tom, čo dané štúdium obsahuje. Až počas štúdia si uvedomujú nesúlad medzi očakávaním a skutočnosťou. Napriek tomu výrazný podiel súčasných študentov by si zvolilo vybranú vzdelávaciu cestu znova. Až 32 % žiakov stredných škôl a 37 % študentov vysokých škôl odpovedalo na túto otázku „určite áno“ a 34 % stredoškôľakov a 51 % vysokoškôľakov odpovedalo „skôr áno“. Táto skutočnosť je pozitívna, pretože pokiaľ študent zistí až počas štúdia, že si nevybral správne, toto rozhodnutie je často nezvratné a vedie k demotivácii jednotlivých žiakov a študentov.

Len 17 % stredoškôľských žiakov má v pláne po ukončení školy ostať pracovať v SR. Pri vysokoškôľakoch je to až 69 %.

Stredoškôľáci majú omnoho nižšiu motiváciu zostať pracovať v SR po ukončení štúdia ako vysokoškôľáci, pretože ich potenciálna práca je často menej perspektívna, ako aj s horšími pracovnými podmienkami. Aj preto si len približne 17 % stredoškôľských absolventov plánuje po ukončení štúdia hľadať prácu v SR. Približne tretina chce pokračovať v štúdiu v SR, ďalšia pätina má v pláne hľadať si prácu v zahraničí. Je potrebné si uvedomiť, že stredoškôľské pozície v zahraničí si často nevyžadujú výraznejšiu znalosť jazykov a preto je medzinárodný trh práce pre túto skupinu absolventov omnoho otvorenejší ako pri vysokokvalifikovaných pozíciách. Zárobok je tiež hlavnou motiváciou stredoškôľakov pri hľadaní si práce. Uvedené skutočnosti majú výrazný vplyv na to, že až tak žalostne málo žiakov stredných škôl má v pláne zostať pracovať v SR po ukončení štúdia. Na druhej strane, vysokoškôľáci sú v tomto úplne inou kategóriou. Pracovné pozície pre vysokoškôľakov v SR umožňujú výraznejší kariérny postup, odborný rast a vytvorenie si zázemia v podmienkach SR. To vo väčšej miere motivuje študentov a absolventov hľadať si uplatnenie v SR.

V odbore vzdelania si plánuje hľadať prácu 73 % stredoškolských žiakov a 92 % vysokoškolských študentov. Keďže po ukončení štúdia pracuje v odbore vzdelania len približne tretina absolventov stredných a vysokých škôl, je zrejmé, že očakávania žiakov a študentov nebudú naplnené.

Pri prezentácii ukazovateľov o vysokom podiele absolventov pracujúcich mimo odbor vzdelania je častou reakciou poukazovanie na skutočnosť, že tieto osoby ani nechcú pracovať v odbore a dobrovoľne si volia uplatnenie mimo odbor vzdelania. Tento argument je však chybný a postavený skôr na dojmach ako faktických informáciách. V skutočnosti až 73 % žiakov stredných a 92 % študentov vysokých škôl by chcelo pracovať v odbore vzdelania. **Keďže v realite sa to podarí len približne tretine žiakov stredných škôl a študentov vysokých škôl, je zrejmé, že tento problém je systémový, vyplývajúci z nesúladu medzi systémom vzdelávania a potrebami trhu práce. Výrazný podiel absolventov pracujúcich mimo odbor vzdelania tak nie je dôsledkom dobrovoľných rozhodnutí týchto osôb na trhu práce.** Práve naopak, absolventi chcú pracovať v odbore vzdelania, ale buď končia odbory, v ktorých je výrazný prebytok absolventov na trhu práce a ktoré nie sú potrebné, alebo pri ktorých je kvalitatívna stránka vzdelávania nedostatočná.

Je si potrebné uvedomiť aj širšie celospoločenské dôsledky tejto situácie. Pokiaľ osoba chce pracovať v odbore vzdelania, ale nenachádza uplatnenie, tak to vedie k zvyšovaniu nedôvery vo vzdelávací systém krajiny a tým aj v nedôveru v štátnu správu. Jedným z nepriamych dôsledkov je zvyšovanie náklonnosti k extrémistickým názorom.

Stredoškooláci aj vysokoškooláci preferujú zaujímavosť vykonávanej práce pred výškou mzdy, možnosťou kariérneho rastu, ako aj pred prácou v odbore vzdelania.

Uplatnenie absolventov je viacrozmerný problém, na ktorý sa nemožno pozeráť len parciálne. Vstupujú do neho mnohé ukazovatele, vrátane miery nezamestnanosti, výšky mzdy, práce v odbore vzdelania, perspektívy v budúcnosti a mnohé ďalšie. Všetky tieto faktory uplatnenia budú v rámci národného projektu odhadnuté pre jednotlivé odbory vzdelania v jednotlivých regiónoch. Pri porovnávaní rôznych odborov vzdelania tak môžu vzniknúť rôzne nekonzistentnosti medzi parciálnymi ukazovateľmi uplatnenia (niektoré ukazovatele môžu byť lepšie pri jednom odbore vzdelania, iné zas pri druhom odbore vzdelania) a takáto situácia by mohla viesť k rozporuplným diskusiám o kvalite jednotlivých odborov vzdelania. Z týchto dôvodov je nevyhnutné jednak vytvoriť komplexné

hodnotenie odborov vzdelania zohľadňujúce všetky faktory uplatnenia súčasne a zároveň priradiť váhy jednotlivým parciálnym ukazovateľom uplatnenia z hľadiska ich dôležitosti pre jednotlivé osoby na trhu práce. Z týchto dôvodov boli súčasne zbierané informácie od študentov o preferenciách pri hľadaní práce v budúcnosti. Najvyššiu váhu dávajú študenti stredných aj vysokých škôl zaujímavosti práce tesne pred výškou mzdy. Pri vysokoškolákoch je vo väčšej miere dôležitý tiež kariérny a odborný rast, dostatočná ponuka vhodnej práce na trhu, ako aj práca v odbore vzdelania. Stredoškooláci neprikladajú týmto faktorom takú vysokú váhu.

